

Смаја

А сад ћемо чути и легендарног Смају...

Људи, чак и када бих причао до зоре а сви овде заћутали, не бих могао да вам опишем шта за мене значи ићи на Сајам књига. Ући у рудник, бити на слави, зујати у кошници... Гледати, пипати, бирати, смувати, читати... После сваког Сајма моја библиотека је богатија за педесет и две књиге. Први дан их бирам, покупим каталоге и проспекте, а онда током шест дана свако вече, са девет обележених, у тврдом повезу, обрадујем моју криву полицу коју ми је правио

Баћа. Најдраже су ми оне у плавом платну, са Змајевим заштитним знаком. И први писац света, Онај који је све прочитао, радио је шест дана, а седмог се башкарио. Ја обрнуто. Најпре се шепурим, зевам и зверам, онда засучем рукаве и раскрилим мантил, знам да ме чека још једна празна година и да морам имати за сваку недељу до следећег Сајма по једну књигу за читање. А треба ми и две замашније за поклон, кад одем на свечаре код кума и мог доктора. Од затварања, кад кутије и пакети крену у гепеке, камионе и комбије, мени сваки дан пролази у очекивању отварања следећег. На друге смотре, које углавном праве аквизитери и новопечени издавачи, на Божићни или Ускршњи сајам, на новосадски Салон, на нишки, крагујевачки, сомборски или панчевачки вашар књига не одлазим, само на београдску смотру у Арени. За последње три деценије једино нисам био, оборила ме температура, нагутао сам се сузавца пред Скупштином, кад су ови што су на све зинули правили Први миленијумски – уместо 46. међународни...

Пусти политику, Смајо, причај ти нама како мажњаваш књиге...

Просто и чисто, нема ту тајне. Све сам покрете и гримасе купио на мађионичарском курсу у “Божидару Аџији”, у време студија. Али нисам одмах све пренео у праксу. Најпре сам школске вежбе изводио тихо, на улицама и у парковима по Звездари, под женским сукњама и мајицама. А да сам одмах оверио знање у сајамским халама, имао бих неколико стотина књига више. По библиотекама, књижарама и кућама не роварим, само на Сајму. Кад се помешају стари и нови наслови. Важне су очи и руке. Листаш књигу на коју пикираш, овлаш. Узмеш другу, па трећу, па поново прву. Помераш се, чешкаш, причаш сам са собом. Одеш, пратиш са стране проток радозналаца, избегаваш чопоре ђака, па се после десетак минута вратиш. Гледаш у лепојку на штанду, хипнотишеш је толико да остане на ногама, а књига сама склизне у џеп специјално пришивен на унутрашњој страни мантила. А кад се одмакнеш, тај примерак селиш у кесу и правиш место за ново дело штампарских руку. Од штанда до штанда, на тезге у прстену велике хале моја рука се не спушта, понекад и по неколико пута на исти, увек идем сам. Пробао сам и са две-три књиге у рукама, па их промешам, уметнем пикирану међу оне загрљене, али сам одустао. Бог је људима правио прсте за једну књигу: у једној руци држиш, а кажипрстом друге листаш. Чекаш тренутак. Најчешће користим гужву, чекам да попусти пажња кербера и кучића. Прави тренутак је ако на штанд сврати нека важна личност: класик, глумац, владика, министар, председник... Сви се окупе око госта, хоће да му климну главом, продрмају му руку, очешу се, забалаве, кевћу и реже, а и ја сам ту, са очима штуче или кобе, са рукама које мисле својом главом, са крилатим мантилом у којем крче црева једном џепу. И тек кад изабрано дело седне на желудац, могу да подригнем. Вртим се још минут, руке су на леђима, осмех, кез, па онда стопу по стопу, не осврћем се, води ме нос.

– А шта највише...

– Крадеш, краду, крадем...? Није то права реч, мањкају нам глаголи и именице, а придеви су нам завар. За то {то радим нема описа у речницима.

Не узимам ја без реда, насумице, нисам клептоман. Не балегарим, не лагерујем да се

окористим. А познајем и све оне који долазе да краду за друге, за паре. Углавном на {тандовима страних излагача, оне скупе књиге које никад неће стићи у на {е књижаре. Јавна је тајна да живимо у лоповској земљи, са декретима, објавама и бу {ним законима. Овде се краду фирме, имања, станови, у {теђевина, иконе, скупи аутомобили... Мене занима једино проза, романи и приповетке. Наши писци, не читам преводе ни мртваке. Поезију сам волео кад сам био зелен, да имам шта да упишем у споменар. Често на неком штанду стојим, бројим рупе на куполи, гледам у кругове од чашица и слушама о чему живи романописци причају. Једни друге оговарају, чим окрену леђа. Пратим које награде очекују, шта критичари пишу о њима, какви су хонорари, ко има више читалаца или купаца, како се рекламирају. Многе сам срео, упознао на трибинама у Француској, на Коларцу, у Римској дворани, Студењаку или До-му омладине, куцнемо се, па их некад и послушам. А чуо сам и како се хвале да им је књига нестала са штанда, онда су важни. Бусају се и вуку уреднике за рукаве да припремају друга издања. Једна књига иза које је остало празно место вреди више од десет продатих. Борина, Андрићева, Нинова, Винаве-рова, Мешина, Виталова, Октобар-ска награда, све се зна унапред. Крчка се на Сајму, мада и друге кујне раде. Никад нисам омануо, на мојим полицама има најмање две стотине награђених. Остале су биле у ширем или ужем кругу, за длаку су пропали, намерно су их заобишли. Све су са посветама и потписима писаца: драгом Смаји, мојем једином читаоцу, благовеснику, Смаји под три водоравно, од Булета или Лулета, од Геце или Даче, од Циција, Кума или Муце...

А откуд ти надимак Смаја?

Осим књига и жена, осим прозе и миловања, мене на овом свету држи једино још енигматика: укрштенице, пирамиде, преметаљке, ребуси, слагалице, коњички скокови, палиндроме, анаграми... Дуд, потоп, ратар, рад-дар, вез-зев, ватра-трава, роман-орман, са-јам-смаја... Тако сам и стекао надимак по којем ме познају и они које никад нисам срео. Први сарадник сам Разо-ноде и Енигме, не знам колико сам радова објавио, а добио сам и награду за највећу укрштеницу на свету, са четрдесет и две хиљаде празних и само хиљаду и сто мртвих поља.

Али, Смајо, не идеш на Сајам ваљда само због...

Јок, брате. Сајам је за мене бања. Чистилиште, мада ми православци имамо само рај и пакао. Овде се ја лечим, видам ране. Уживам у овој гунгули, у бојама, у мирисима штампарске боје, у светлости која пада са ове куполе, у задаху, у жагору који као да долази из Вавилонске куле. Овако није ни у Франкфурту ни у Барселони, био сам једном и никад више. Овде долази све најлепше у Србији. Чешем се о раскалашне девојке, фиксирам шлицеве и дугмиће зрелих жена, гледам како се сагињу, пропињу, цупкају, укрштају ноге, шетају гардеробу... Има их које залутају, па их ја изводим на прави пут. Ове што по цео дан стоје на ногама, очи им на дупету, па кад падне мрак, траже разоноду. Траже прековремено. А за кога ти радиш? Каква ти је то буца? Ти ово снимаш?

– Не снимам више, био си у програму, емисија “Уживо са Сајма књига”. Поштовани слушаоци, био је то Смаја, неухватљива легенда, човек који има невидљиве руке. Ја сам Мило-рад Рогановић. Останите и даље на нашим таласима. Студио Бе вас води на концерт озбиљне музике. А сад – рекламе.